

Kaddish för en vän

I samma hus i Berlin lever Alexander, pensionerad och av judisk börd, samt Ali en ung kille i en palestinsk familj som är på väg att bli vuxen och som söker hitta sin identitet. Ödet för dem samman och deras liv förändras i kraft av att de tvingas samarbeta. En fascinerande film om konflikten i Mellanöstern ur ett lite anorlunda perspektiv.

Rekommenderad från åk 7

EN FILMHANDLEDNING AV
JONAS JARL

Handling

Ali och hans familj flyttar in i en ny lägenhet i Berlin. De har tvingats riva upp sina rötter i Palestina och nu måste de anpassa sig för att få stanna i det nya landet Tyskland. Redan samma dag som de flyttar in börjar problemen. En vattenläcka upptäcks från lägenheten ovanför där det bor en gammal judisk farbror. Och judar ska man tycka illa om, det har Ali fått lära sig från sin familj och sitt hårda liv i Palestina. Familjen har svårt att få ekonomin att gå ihop men Ali får ändå ett par nya fina vita Reebok-skor. För att imponera på sina kompisar och sin kusin bryter han sig in i den gamla judiska mannens lägenhet och gånget hakar på och förstör allt som kommer i deras väg. När Ali och hans kompisar är inne hos Alexander, som den judiske mannen heter, hör de att han är på väg hem. Alla kastar sig ut ur lägenheten i ett försök att fly. En efter en kommer undan, men i sista stund får Alexander tag i Alis nyinköpta sko och Ali tvingas vända hemåt med

enbart en sko i behåll. Han gömmer den för sin familj och lurar i sin pappa att skorna har blivit stulna.

Den andra skon fungerar som bevismaterial och Ali och hans familjs framtid står på spel. I väntan på rättegång tvingas Ali att hjälpa Alexander att få fint i sin lägenhet igen. Ett spännande möte uppstår när de bägge möts. Alexander har ett hot hängande över sig från myndigheterna om att förflyttas till ett äldreboende om han inte klarar av att hålla sin lägenhet fin och välstädad. Till en början hjälper Ali honom för att hans mamma tvingar honom till det, men efterhand som han lär känna Alexander växer en vänskap fram. Ali vill hjälpa Alexander. Samtidigt gör Alexander allt han kan för att få domaren att ändra sin dom mot Ali och hans familj.

- Om ni skulle få välja en sak som filmen handlar om, vad skulle det vara? Varför är den här berättelsen viktig att berätta?

Dramaturgi

Det finns många fina och betydelsefulla scener i filmen. Man brukar säga att en långfilm är som massvis av kortfilmer efter varandra. Varje scen är en liten berättelse i sig som fungerar som en byggsten för filmens helhet.

- Vilka scener skulle ni säga innehåller vändpunkter som driver berättelsen framåt?

Karaktärerna

Vanligtvis är det de karaktärer som förändras mest som utgör filmens huvudkaraktärer. I den här filmen är det tydligt att det är Ali och Alexander.

- Vad vet vi om Ali? Han är 16 år, son, storebror, kusin, kompis. Han har tvingats att flytta från sitt hemland och hans familj består av troende muslimer. Om ni skulle fortsätta att beskriva Ali, vad skulle ni kunna berätta om honom? Vilka fritidsintressen har han? Vad tycker han är viktigt? Vad i filmen får oss att bygga karaktären Ali med egenskaper och känslor?

- Alexander är en till synes ensam och butter gammal man. Vi förstår att han har förlorat både fru och barn och att han är från Ryssland. Försök att utveckla hans karaktär på samma sätt som Alis. Finns det anledningar till att han är ensam och butter?

- Diskutera på vilket sätt Ali och Alexander förändras. Hur beskrivs karaktärerna från början? Vilka händelser i filmen påverkar deras förändring? Historien kretsar framför allt runt Ali och Alexander men karaktärer som Alis pappa, mamma, kusinen och killarna i gänget är också viktiga. Hur presenteras de olika karaktärerna i filmen? Vilka attribut har de? Är de onda eller goda? Hur beskrivs en god respektive ond karaktär i filmen?

Etnicitet och ursprung

Mellan israeler/judar och palestinier existerar det en kulturellt och sedan länge nedärvd motsättning för att inte säga hat. Att försöka förstå en konflikt orsakad av etnicitet och ursprung är svårt om man själv inte är en del av den. Det går inte en dag utan att det på något sätt rapporteras om Israel/Palestina-konflikten i svenska medier. Vi bildar oss en uppfattning om vad som är rätt och fel, letar syndabockar och försöker förstå vad konflikten egentligen handlar om.

Grovt förenklat kan man säga att konflikten handlar om rätten till ett land, det förlovade landet Israel. Det är två folkslag som gör anspråk på ett land. Judarna hänvisar till Bibeln och dess sanning, medan palestinerna menar att marken tillhör dem eftersom de har bott där väldigt länge. Efter det andra världskriget kände omvärlden en stor skuld gentemot judarna och gav dem det brittiska protektoratet Palestina samtidigt som de palestinier som bodde där fördrevs till läger i Libanon och Jordanien.

Många år har passerat sedan dess, men ännu idag pågår väpnade konflikter som skördar många döda.

- Redan som ett litet barn får man lära sig skillnaden mellan ditt och mitt. Då handlar det kanske om lillasyster som vill ta din spade i sandlådan. I Israel handlar det om grannen som vill ta hela din mark, ditt land. Försök att sätta er in i en liknande situation. Hur skulle man kunna agera för att lösa liknande konflikter på ett fredligt sätt?

- Palestina/Israel-konflikten påverkar Ali och Alexanders syn på varandra. Vilka händelser i filmen ändrar synen på den andres perspektiv? Vilka tankar tror ni far genom Ali när han upptäcker att Alexanders son stupat i strider i just den konflikten?

Främlingsfientlighet eller lojalitetskonflikt

Efter att Ali har hjälpt den judiska mannen med att laga vattenläckan, så ser han av en slump ett kuvert med en Davidsstjärna på. Förskräckt springer han ner till sin familj för att berätta om sin upptäckt. I nästa scen knackar mannen på Alis dörr för att tacka honom för hjälpen. Han bemöts av en reserverad och stolt far som på ett diskret och utfrysande sätt försöker få mannen att avlägsna sig. Dessutom försöker han, på ett ytterst demonstrativt vis, att skydda sin dotter genom att gömma henne bakom sig. Som det var ett monster hon tvingades se. Ali formas av sin pappa. På gott och ont. Han tar till sig hans livsmönster, beteende och livsåskådning. På andra sidan står det tyska samhället som överöser honom med information om hur han bör leva. I skolan lär han sig begrepp som demokrati och moral. Lojalitetskonflikten handlar i mångt och mycket om viljan att vara sina föräldrar till lags samt att passa in i samhället och bli populär hos kompisarna.

Det finns muslimska tjejer i Sverige som byter om halvvägs till skolan. Släpper ut håret, bättrar på sminket. Eller judiska killar som säger att de är på väg till fredagsabbaten då de plötsligt byter riktning. Åker till krogen där de tar en öl med sina klasskompisar.

- Det paradoxala uttrycket lyser igenom även i Alis ögon.

Han vill göra det som hans far anser vara rätt samtidigt som han vill passa in i kompisgänget. Känner ni igen er i Alis situation? Kan man egentligen säga vad som är viktigast? Att göra sina föräldrar glada och stolta eller göra revolt för att passa in i gänget? Eller behöver det ens vara en motsättning mellan de båda ytterligheterna? Går det rent av att förena?

- Grupptryck. Enligt studier gjorda av Skolverket upplever var fjärde elev med utländsk bakgrund att de utsätts för verbala kränkningar kopplat till deras ursprung. Hur ser det ut på din skola? Hur kan vi tillsammans skapa förutsättningar för att förstå och uppskatta varandras olikheter istället för tvärt om?

- Filmen kan å ena sidan ses som en vacker och tragikomisk vänskapskildring, men den kan även ses som en eller flera renodlade religionslektioner. Kopplingarna är många, symboliken är uppenbar. Leta efter Davidsstjärnan, den sjuarmade ljusstaken, läs om Nakba, mm. Vad betyder dessa olika symboler och varför är de viktiga?

Att känna skuld och kunna förlåta

Förlåtelse är ett centralt begrepp i många av världens stora religioner. En kritik mot kristendomen brukar vara att det är en alltför förlåtande religion. "Man kan ju t o m göra en förskräcklig handling för att i nästa stund tillbe Jesus, be om syndernas förlåtelse, och på så sätt bli förlåten" Inom judisk tro är det svårare att bli förlåten.

Att själv ge uttryck för att man har gjort något fel är bland det svåraste som finns för många människor. Dessutom finns det en utbredd tro på att det är skadligt att känna för mycket skuld och skam. Vi försöker istället rationalisera bort våra misstag. Judendomen lär att man måste stå för sina handlingar och gottgöra dem som man har skadat. Det blir tydligt i Alis fall. Han tvingas gå hem till den judiske mannen varje dag, hjälpa honom med renoveringen av lägenheten, samt faktiskt be om ursäkt för det som han har gjort. Det yttre motivet till handlingen är att Alexander ska dra tillbaka sin anmälan om han får hjälp av Ali. Det inre motivet är att Alis mamma skäms för det som hennes son har utsatt Alexander för.

- Hur tror ni att Alis mamma tänker? Hur vågar hon "göra rätt" när hennes omgivning säger att det är fel?

- Alla har vi någon gång skyllt ifrån oss. "Det var hon som gjorde det", "Det var han som slog först" är uttryck som de

flesta känner igen från sin barndom. Diskutera begrepp som skuld, skam och förlåtelse. Gå på djupet för att ta reda på vad de egentligen betyder och vad ni tycker. Finns det något ni tycker är oförlåtligt? Diskutera utifrån filmen och era egna erfarenheter.

Vänskap

Ali har sedan födseln lärt sig att hata judar som Alexander. Alexander å sin sida har, enligt många, all rätt att tycka illa om ynglingen Ali. Ali har totalförstört Alexanders lägenhet och en bit in i filmen uppdragas det även att palestinier bär skulden för Alexanders sons död. Förutsättningarna för en vänskapsrelation är sämsta tänkbara, men de dåliga oddsen till trots så inleder Ali och Alexander en relation som emellanåt är vänskaplig. De tvingas att spendera dagarna tillsammans. Efter många dagar, som förvisso är fulla av meningsskiljaktigheter och småbråk, så upplever man att allt eftersom handlingen fortskrider så börjar de tycka om varandra. De tillkännager saker, de litar på varandra och de kan till och med skratta tillsammans.

Det finns ett uttryck som heter "Lika barn leka bäst". Det handlar om att vi ofta dras till våra jämlika, vare sig det handlar om åsikter, fritidsintresse eller utseende. Vi gör det av olika anledningar; för att det är tryggt, för att få meningsfullt utbyte eller kanske för att det alltid har varit så. Enligt devisen "Lika barn leka bäst" så är inte Ali och Alexander den bästa matchningen. En är jude, en är muslim. En är gammal, en är ung. Dessa faktum till trots så blir de alltså vänner.

- Tänk på dina närmaste vänner. Är ni varandras likheter, vad gäller yttre och inre attribut? Tror du att det är bra om du och din kompis är lika varandra eller är det roligare om man inom vissa områden är varandras motsatser?

Produktionsuppgifter

Tyskland, 2010

Originaltitel: Kaddisch für einen Freund

Producent: Martin Bach

Manus & regi: Leo Khasin

Foto: Mathias Schöningh

Klipp: Horst Reiter

Musik: Fabian Römer & Dieter Schleip

I rollerna

Alexander - Ryszard Ronczewski

Ali - Neil Belakhdar

Walid - Neil Malik Abdullah

Mouna - Sanam Afrashteh

Sabine - Anna Böttcher

Tekniska uppgifter

Längd: 93 minuter

Format: DVD, VOD & TviX

Censur: från 11 år

Svensk premiär: 13 mars 2012

Distribution

FilmCentrum, Box 17099, 104 62 Stockholm www.filmcentrum.se beställning@filmcentrum.se, 08 545 275 00

Redaktion

Andreas Hoffsten, Film & samhälle, Svenska Filminstitutet, april 2012